

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA‘LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MUHAMMAD AL-XORAZMIY NOMIDAGI TOSHKENT AXBOROT
TEXNOLOGIYALARI UNIVERSITETI**

“TASDIQLAYMAN”

Kiberxavfsizlik fakulteti dekani

Sh.G‘ulomov

2025-yil 02.04

KIBER HUQUQ VA KIBER ETIKA

FANI BO‘YICHA

SILLABUS

Kunduzgi ta‘lim uchun

Bilim sohasi:	600 000	– Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari
Ta‘lim sohasi:	610 000	– Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari
Ta‘lim yo‘nalishi:	60611200	– Kiberxavfsizlik injiniringi

Toshkent – 2025

FAN SILLABUSI
Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent
axborot texnologiyalari universiteti bakalavriat
60611200 – Kiberxavfsizlik injiniringi ta'lim
yo'nalishlari

Fan nomi:	Kiber huquq va kiber etika
Fan turi:	Mutaxassislik tanlov fan
Fan kodi:	CLCYe16MBK
Bosqich:	2
Semestr:	4
Ta'lim shakli:	Kunduzgi
Mashg'ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	180
Ma'ruza:	42
Amaliy mashg'ulotlar:	30
Laboratoriya mashg'ulotlari:	-
Seminar:	-
Mustaqil ta'lim:	108
Sinov birligi miqdori:	6
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O'zbek

Fan maqsadi (FM)	
FMI	<p>Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga kiberxavfsizlikni ta'minlash sohasidagi halqaro va milliy me'yoriy, nazariy va amaliy izlanishlar natijalari bilan tanishtirish hamda axborot tizimlarini, resurslarini himoyalangan texnologiya asosida qurish, himoyalangan axborotga nisbatan bo'ladigan taxidirlarga nisbatan zamonaviy yondashuvlarni hisobga olgan holda huquqiy tahlil qilishga doir bilimlar va ko'nikmalar hosil qilishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifasi – talabalarga nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, hamda kibermakonda huquq normalariga va kibernetikaning qoidalariga rioya qilgan holda axborotni himoyalashning ahamiyatini ochib berish.</p>

Fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich talablar	
I.	Yo'q

Ta'lim natijalari (TN)	
<i>Bilimlar jihatidan:</i>	
TNI	Kiberxavfsizlikni ta'minlashning huquqiy asoslarini.

TN2	Intellektual mulkni himoya qilish sohasida litsenziyalash va sertifikatlashtirish qoidalarini;
TN3	Kibermakonda axborotni qayta ishlash jarayonida axborotni himoyalash xususiyatlari bo'yicha tasavvurga ega bo'lishi;
TN4	Kiberxavfsizlik sohasidagi me'yoriy –huquqiy bazani tahlil qila olish;
<i>Ko'nikmalar jihatidan:</i>	
TN5	Kiberxavfsizlikni ta'minlashda himoyalash usullar, vositalarini tanlash va sifat ko'rsatkichlarini baholash mezonlarini tahlil qilish.
TN6	Kiberxavfsizlikni ta'minlashda himoyalashning usul va vositalaridan kiberetika qoidalariga rioya qilgan holda foydalana olishni;
TN7	Axborot xavfsizligi sohasidagi standartlarni qo'llay olish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak;
TN8	Kibermakonda axborotni qayta ishlashda risklarni baholay olish, axborot tizimlari himoyasini ta'minlashning vazifalarini formallashtirish va huquqiy baho berish malakasiga ega bo'lishi kerak.

Fan mazmuni	
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)	
M1	Kirish. Fanning maqsadi va vazifalari
M2	Etikal boshqaruv va tahlil
M3	Ochiq kodli va bepul dasturiy vositalardan foydalanishdagi etik masalalar. (4 soat)
M4	Axborot xavfsizligi etikasi (4 soat)
M5	Sun'iy intellekt etikasi.
M6	Kiberxavfsizlikni ta'minlashning normativ – huquqiy asoslari (4 soat)
M7	Konfidensial axborotning turlari va darajalari bo'yicha klassifikatsiyasi. (4 soat)
M8	Huquqiy jihat - kompyuter bilan bog'liq jinoyatlar bo'yicha tadqiqotlar
M9	Kibermojaro etikasi
M10	Kiberbulling (Cyber Bullying). (4 soat)
M11	Intellektual mulkni boshqarish va egalik huquqlari himoyasi (4 soat)
M12	Professional tashkilotlar va etika kodeksi. (4 soat)
M13	Kibermakonda axborot xavfsizligini ta'minlashda risklarni baholash
M14	Kiberxavfsizlik, kiberjinoyatchilik, kiberurushlar va ulardagi kiberetika masalalari.
Mashg'ulotlar shakli: amaliyot mashg'ulot (A)	
A1	O'zbekiston Respublikasida axborotlashtirish sohasidagi siyosatining asosiy yo'nalishlari.
A2	Kiberhuquq va kiberetika sohasida xalqaro qonunchilik (4 soat)
A3	Intellektual mulk himoyasi. Elektron hisoblash mashinalari uchun yaratilgan dasturlarning mualliflik huquqlarini himoya qilish aspektlari. (4 soat)
A4	Kompyuter xavfsizligi bilan bog'liq axloqiy muammolar va ularning turlari
A5	Windows operatsion tizimida tizim fayllari yaxlitligini tekshirish
A6	Axborot kommunikatsion tizimlarda spamlar va ulardan himoyalash (4 soat)

A7	Dasturiy ta'minot xavfsizligini ta'minlashda zaifliklar turlari. (4 soat)
A8	Shadow Defender dasturini ishlash prinsiplarini o'rganish, dasturiy ta'minot xavfsizligini bajarish prinsiplari. (4 soat)
A9	Ruxsatsiz nusxa ko'chirishdan himoya qilish dasturlari. Kompyuterning apparat vositalariga bog'lash dasturlari. Dasturiy yechimlar.
A10	Kiberbullinga qarshi kurashish usullari.

Mustaqil ta'lim (MT)		
1	Seminar va amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish va uy ishlarini bajarish.	26 soat
2	Har bir talaba ilmiy salohiyatidan kelib chiqib tanlagan mavzuga mos referat tayyorlash va himoya qilish.	36 soat
	1 Kiberhuquq va kiberetika sohasida halqaro qonunchilik. 2 Kiberhuquq va kiberetika sohasida O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi 3 Konfidensial axborotni himoyalashning huquqiy asoslari. 4 Axborotlashtirish qoidalarini buzganlik uchun javobgarlik. 5 Intellektual mulk himoyasi. 6 Dasturiy ta'minot(DT) ishlab chiqaruvchilarining himoya turlari. 7 Axborotni himoya qilish nazariyasining umummetodologik prinsiplari. 8 Axborotni maxfiylik darajasiga qarab to'ralash. 9 Himoya usullarining, algoritmlarining, mexanizmlarining mustahkamligi. 10 Kiberxavfsizlikni huquqiy aspektlari.	
3	Berilgan mavzu bo'yicha taqdimot tayyorlash	46 soat
	1 Dasturiy ta'minot xavfsizligini ta'minlashda zaifliklar turlari. 2 DT ni xavfsizligini ta'minlashning prinsiplari va tahdidlar modellari. 3 DT ni tarqatishda litsenziyalash va sertifikatlash. 4 DT ni ruxsat etilmagan o'zgartirishlardan himoyalash. 5 Dasturlarni ishonchligini va butunligini ta'minlash kriptografik vositalari. 6 Shartli bepul bo'lgan DT ni himoyalash usullari. 7 Kiberhuquq sohasiga oid xalqaro standartlar. 8 Kiberhuquq sohasiga oid Yevropa standartlari. 9 Kiberhuquq sohasiga oid AQSH standartlari. 10 Kiberhuquq sohasiga oid milliy standartlar. 11 Kiberetikaning asosiy qoidalari va uning ahamiyati. 12 Bulutli tizimlarda axborotni himoyalashning huquqiy ta'minlanganligi. 13 Elektron to'lovlarni amalga oshirishning huquqiy asoslari. 14 Texnik kanallarni kompleks himoya qilish tizimlari.	

Talabanning fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

a) 5 baho «a'lo» (90-100) olish uchun talabanning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- kiber-huquq va kiber-etika tushunchalarni aniq yoritib berish.
- kiber-huquq va kiberetika sohasida halqaro qonunchiligi to'laqonli bilishi.
- kiber-huquq va kiberetika sohasida O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi to'laqonli bilishi.

- himoya usullarining, algoritmlarining, mexanizmlarilari haqida bilimga ega bo'lish.
- kiber-huquq sohasiga oid milliy standartlarni to'liq izoxlab berish.

b) 4 baho «yaxshi» (70-89) olish uchun talabning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- kiber-huquq va kiber-etika tushunchalarini baholash bo'yicha mustaqil mushohada yurita olish;
- ximoya usullari va mexanizmlarini amaliyotda qo'llay olish;
- kiber-huquq va kiberetika sohasida halqaro qonunchiligi haqida tasavvurga ega bo'lish;
- kiber-huquq sohasiga oid milliy standartlari haqida tasavvurga ega bo'lish.

d) 3 baho «qoniqarli» (60-69) olish uchun talabning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- kiber huquq va kiber etika fani mohiyatini tushunish;
- kiber huquq va kiber etika sohasida qonunlardan ma'lumotga ega bo'lish;
- kiber-huquq va kiberetika sohasida O'zbekiston Respublikasi qonunchiligidagi ma'lumotlarga ega bo'lish.

e) quyidagi hollarda talabning bilim darajasi qoniqarsiz 2 baho (0-59) bilan baholanishi mumkin:

- kiber huquq va kiber etika fani mohiyatini tushunmaslik;
- kiber huquq va kiber etika fani asoslarini bilmaslik, aytib bera olmaslik;
- kiber-huquq va kiberetika sohasida O'zbekiston Respublikasi qonunchiligidagi ma'lumotlarga ega bo'lmaslik.

Reyting baholash turlari	%	O'tkazish vaqti
Joriy baholash:	25	
Amaliy mashg'ulotlarda faolligi, savollarga to'g'ri javob berganligi, amaliy topshiriqlarni bajarganligi uchun 1-amaliy ish uchun: 2% 2-amaliy ish uchun: 2% 3-amaliy ish uchun: 2% 4-amaliy ish uchun: 2% 5-amaliy ish uchun: 2% 6-amaliy ish uchun: 3% 7-amaliy ish uchun: 3% 8-amaliy ish uchun: 3% 9-amaliy ish uchun: 3% 10-amaliy ish uchun: 3%	25	Semestr davomida
Oraliq baholash:	25	
Oraliq nazorat yozma ish (ma'ruzachi o'qituvchisi tomonidan qabul qilinadi).	10	14-hafta
Mustaqil ta'lim topshiriqlarining o'z vaqtida va sifatli bajarilishi - mustaqil ish tayyorlash (1 ta): 5% - test tuzish: 2% - loyiha tayyorlash: 8%	15	Semestr davomida
Yakuniy nazorat	50	16-hafta

Asosiy adabiyotlar

1. Quinn, M. J. (2024). *Ethics for the Information Age*. 6th Ed. Boston: Pearson Education.
2. S. K. Ganiyev, A. A. Ganiyev, Z. T. Xudoyqulov. Kiberxavfsizlik asoslari. O'quv qo'llanma- T: "Nihol print". 2021.
3. N.N.Safoyev, M.K.Seidullayev, M.Sh.Radjabova, B.B.Turdibekov. Kiberxavfsizlik siyosati. O'quv qo'llanma. 2023. –"LESSON-PRESS" nashriyoti 236 b

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Manjikian, M. (2017). *Cybersecurity ethics: an introduction*. Routledge
2. Stückelberger, Christoph, and Pavan Duggal. *Cyber ethics 4.0: serving humanity with values*. 2018
3. Kenneth Einar Himma and Herman T. Tavani. *The Handbook of Information and Computer Ethics*. 2017. P 706

Elektron manbalar:

1. <http://wm-help.net/lib/b/book/4177904444/19>
2. <http://www.pearsonitcertification.com/articles/article.aspx?p=1998558&seqNum=4><https://cyberconflict.org>
3. [www. Lex.uz](http://www.lex.uz) – O'zbekiston respublikasi Qonun xujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.

Fan o'qituvchisi to'g'risida ma'lumot

Muallif:	Seidullayev Madiyar Kamalovich
E-mail:	mr.madiyar95@gmail.com
Tashkilot:	Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent Axborot Texnologiyalari Universiteti, "Kiberxavfsizlik va kriminalistika" kafedrası.

Fanning sillabusi Universitet Kengashining 2025-yil 29.04 dagi 8/9(750/751)-son bayonnomasi bilan tasdiqlangan.

Fanning sillabusi "Kiberxavfsizlik va kriminalistika" kafedrasining 2025-yil 18.04 dagi 14 - son bayonnomasi bilan tasdiqlangan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i

A. Ergashev

Fakultet dekani

Sh. G'ulomov

Kafedra mudiri

O. Allanov

Tuzuvchi

M. Seidullayev

